

Είδος: Εφημερίδα / Ένθετο: B2
 Ημερομηνία: Κυριακή, 27-09-2009
 Σελίδα: 17
 Μέγεθος: 790 cm²
 Μέση κυκλοφορία: 173790
 Επικοινωνία εντύπου: (211) 365.7000

Λέξη κλειδί: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Το πάθος της ζωής και της γραφής, η μέθη του έρωτα, η εμπειρία της απώλειας και η εξοικειώση με τον θάνατο **μέσα από τα γράμματα** του κορυφαίου γερμανόφωνου ποιητή

Ζήστε όπως ο Ρίλκε

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ

Η σοφία του Ρίλκε. Οδηγός του ποιητή για τη ζωή

Ανθολόγηση Ulrich Baer, Μετάφραση Αλεξάνδρα Νικολακοπούλου, Εκδόσεις Πατάκη, 2009, σελ. 416, τιμή 15,50 ευρώ

ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΟΝΙΤΗ

Ιταλός ποιητής μου είχε πει πριν από μερικά χρόνια στην Τεργέστη πως αποφάσισε να μείνει γερμανικά προκειμένου να διαβάσει τις *Ελεγίες του Ντουίνο* του Ρίλκε στο πρωτότυπο. Μου φαίνεται ότι είναι ο μεγαλύτερος έπαινος για τον ποιητή που επιδίωξε να εκφράσει το ανείπωτο – και σε μεγάλο βαθμό το κατάφερε. Αυτό εν τούτοις προσηύχθητε την καταβύθιση στα βαθύτερα στρώματα της ύπαρξης και την ακατάβλητη προσπάθεια να αποτυπώσει στο έργο του την έννοια της ζωής και του θανάτου, ζώντας ο ίδιος μέσα στο έργο του – και από το έργο του.

Ένα αποστολικό πλάσμα

Ο Νταλί είχε χαρακτηρίσει κάποτε τον Λόρκα «πλάσμα αποστολικό», κάτι τέτοιο όμως ισχύει πολύ περισσότερο για τον Ρίλκε. Εκείνος ο δανδής από την Πράγα με τα βαθιά και στοχαστικά μύδια, ο αναχωρητής και ταυτοχρόνως κοσμοπολίτης θα μας έδινε στις *Ελεγίες του Ντουίνο* μια από τις μεγαλύτερες ποιητικές συνθέσεις του αιώνα που μας πέρασε. Και με τις *Σημειώσεις του Μάλτε Λάουριντς Μπρίγκε*, ένα πεζογράφημα απείρως ανώτερο από την εξηρησιαστική λογοτεχνία της εποχής, σε σημείο ώστε πολλοί να πιστεύουν ακόμη και σήμερα πως η μόνη γερμανόφωνη πρόζα με την οποία μπορεί κανείς να το παραβάλει είναι τα έργα του Κάφκα. Αυτός που ήταν βυθισμένος στο έργο του, ο ανυπέμβλητος στυλίστας για τον οποίο η τελειότητα αποτελούσε το μόνο του μέλημα, ήταν ένας άνθρωπος που επικοινωνούσε με τους φίλους και τους γνωστούς του στο επίπεδο μιας ανειπνήτης οικειότητας, γι' αυτό και σήμερα η τεράστια αλληλογραφία του θεωρείται αναπόσπαστο τμήμα του δημιουργικού του έργου. Οι επιστολές του Ρίλκε, ο οποίος δεν διάβαζε κριτικές για τα βιβλία του, δεν είναι τα προλεγόμενα της ποιητικής του αλλά συνιστούν τις προεκτάσεις και τα ημερολόγια της. Είναι όμως και καταθέσεις ψυχής, αναπτύγματα ενός κόσμου που διαπλατυνόταν και βάθαινε μέσα στη συνείδησή του σε τέτοιο σημείο ώστε να εμμένει όχι μόνο τους αναγνώστες και τους ομοτέχνους του αλλά και ανθρώπους με διαφορετικά ενδιαφέροντα. Το *dasein* του Χάιντεγκερ, επί παραδείγματι, δεν είναι άσχετο αν το εκλάβει κάποιος ως φιλοσοφική προέκταση του κόσμου του Ρίλκε. Η φαινομενολογία του Χούσερλ έχει επηρεαστεί από το έργο του και η κατάδυση του Τόμας Μαν στον κόσμο της αρρώστιας, από όπου αναδύεται ένα πάθος ζωής που γίνεται τόσο πιο έντονο όσο πιο σσαβρή είναι η αρρώστια, οφείλει πολλά στον

Ο Ράινερ Μαρία Ρίλκε

ποιητή αυτόν, ο οποίος πριν από ενενήντα χρόνια κατάφερε στο κάστρο του Ντουίνο, ατενίζοντας την υδάτινη πεδιάδα της Αδριατικής, να ακούσει τα φτεροκοπήματα των αγέλων και να «δει» τα Χερουβείμ του χρόνου πάνω από την άβυσσο.

Ανθολόγιο ποιητικής

Ο Ούλριχ Μπέρε, αναπληρωτής καθηγητής Γερμανικής και Συγκριτικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, συνέθεσε έναν εξαιρετικά πρωτότυπο τόμο, ανθολογώντας – κυρίως από την τεράστια αλ-

ληλογραφία του Ρίλκε – αποσπάσματα που καλύπτουν βασικούς τομείς του επιστητού. Ο ποιητής μιλάει ανάμεσα στα άλλα για τη ζωή και για το ζην, για την παιδική ηλικία και την εκπαίδευση, για τη φύση, τη μοναξιά, τη γλώσσα, τον έρωτα, την απώλεια

και τον θάνατο, για την εργασία, την πίστη και την τέχνη, για τις δυσκολίες και τις αντιδράσεις. Ο Μπέρε γράφει μια διεισδυτική εισαγωγή, φιλοτεχνώντας το πορτρέτο του ποιητή και χρησιμοποιώντας όσα βιογραφικά στοιχεία τού είναι αναγκαία για να ερμηνεύσει τη στάση του απέναντι στις εκφάνσεις του καθολικού, τις επιθυμίες, τα όνειρα και τα οράματά του ως την τελευταία ημέρα της ζωής του (ο Ρίλκε πέθανε 51 ετών από λευχαιμία, στις 29 Δεκεμβρίου 1926, σε ελβετικό νοσοκομείο).

Το βιβλίο αναφέρει πολύ περισσότερο από όσα υπονοεί ο τίτλος. Πρόκειται για ανθολόγιο ποιητικής, ένα βιβλίο για την επιθυμία και την απώλεια, για τη ζωή και την τέχνη και κυρίως για το πώς αλληλεπιδρούν. Εκτός αυτού είναι ολοφάνερο από τις πρώτες ακόμη σελίδες ότι αυτό που πρωτίτως ένοιωσε τον Ρίλκε ήταν το πώς θα υποτάξει τη ζωή στην τέχνη του – πράγμα που συνεπαγόταν βαθιά και μόνιμη μοναξιά. «*Αϊ-Βασίλη της μοναξιάς*» είχε αποκαλέσει τον Ρίλκε ο Γ. Χ. Οντεν. Όσο και αν ο χαρακτηρισμός ακούγεται επιτημητικός, δεν απέχει και πολύ από την αλήθεια, γι' αυτό και ορθώς ο Μπέρε υπονοεί πως ο πραγματικός Ρίλκε δεν προκύπτει από τις βιογραφίες που έγραψαν για αυτόν αλλά από όσα κατέθεσε ο ίδιος. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι στα γράμματά του επεδείκνυε την ίδια φροντίδα με τα ποιήματα και τα πεζογραφήματά του. Τα έγραφε πολλές φορές, πρόσεχε και την τελευταία λεπτομέρεια, ήθελε να είναι μικρά κομμοτεχνήματα και όχι απλές ανταποκρίσεις, επιτροχάδην γνώμες ή απλές καταγραφές της καθημερινότητάς του. Αυτή η υπερβατική προσέγγιση της καθημερινότητας, η αγωνία οικειοποίησης του ανείπωτου δηλαδή, δίνεται συχνά με έξοχες πινελιές, όπως λ.χ.: «*Περνάμε μες από Όλα, όπως η κλωστή μέσα στην ύφανση: δίνουμε σχήμα και μορφή σε εικόνες που εμείς οι ίδιοι τις αγνοούμε*». (Θα έλεγε κανείς ότι αυτός είναι ο πλησιέστερος προς την αλήθεια ορισμός του ανείπωτου.) Η ακόμη όταν γράφει: «*Όσος η δημιουργία να μην είναι παρά μια πράξη βαθιάς μνήμης*».

Όταν πριν από πολλά χρόνια κυκλοφόρησαν τα *Γράμματα σε έναν νέο ποιητή* (μεταφρασμένα στη γλώσσα μας από τον Μάριο Γλωρίτη) προκάλεσαν και στη χώρα μας μεγάλη αίθηση. Εκεί ο Ρίλκε ανέφερε ότι γράφει κανείς όταν αυτό τού το υπαγορεύει μια εσωτερική δύναμη στην οποία δεν μπορεί να αντισταθεί. Αυτή η ίδια δύναμη είναι πανταχού παρούσα και σε τούτο το βιβλίο. Δύναμη που ανεβάζει τη ζωή στην επιφάνεια της έκφρασης – ή αντίστροφα –, έκφρασης που καταδύεται στον μαγικό και αβέβαιο κόσμο της ύπαρξης, αναζητώντας τον εαυτό της. Δεν είναι τυχαία η επιδρομή του Ρίλκε σε φυσιογνωμίες της παγκόσμιας λογοτεχνίας όπως η Μαρίνα Τσβετάγιεβα, ο Μπορίς Παστερνάκ και ο Γιάου Τσέλαν. Αν θέλαμε μάλιστα να υποθέσουμε μια ακραία ερμηνεία, θα λέγαμε πως κάτω από τη λαμπερή σιά του αναπτήχθηκε όλος ο ροσσικός ακμεισμός.